COĞRAFYA Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TÜRKİYE'DE SU KAYNAKLARI

TÜRKİYE'DE SU KAYNAKLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin üç tarafı Akdeniz, Karadeniz ve Ege Denizi ile çevrilidir. Ülke sınırları içerisinde Trakya ile Anadolu arasında yer alan Marmara Denizi de bulunmaktadır.

Türkiye'de Denizler

Akdeniz: Avrupa, Afrika ve Asya kıtaları arasında yer alan bir iç denizdir. Akdeniz, Türkiye'nin güney kıyılarını oluşturur. Bu kıyılarda girinti ve çıkıntılar az, doğal liman sayısı ise fazla değildir.

Ege Denizi: Türkiye'nin batısında Yunanistan ile Türkiye arasında yer alan ve çok sayıda adadan oluşan bir iç denizdir. Bu kıyılarda girinti ve çıkıntılar çok olduğundan doğal liman sayısı fazladır.

Marmara Denizi: Türkiye'nin kuzeybatısında Anadolu ve Trakya yarımadaları arasında yer alan bir iç denizdir. Marmara Denizi'ni İstanbul Boğazı Karadeniz'e, Çanakkale Boğazı Ege Denizi'ne bağlar.

Karadeniz: Türkiye'nin kuzeyinde yer alan bir iç denizdir. Bu kıyılarda girinti ve çıkıntılar az olduğundan doğal koy ve körfez azdır.

Türkiye'de Göller

Göller, Türkiye'de çok fazla alan kaplamadığı hâlde oluşum türleri birbirinden farklı, çok sayıda yerli kaya ve set gölleri vardır.

Manyas, Ulubat, İznik, Sapanca, Burdur, Acıgöl, Tuz Gölü, Eber, Akşehir, Ilgın (Çavuşçu), Seyfe, Hazar, Aktaş; Türkiye'deki başlıca tektonik göllerdir.

Nemrut Gölü, Meke Tuzlası, Acıgöl (Karapınar), Nar Gölü (Niğde) ile Süphan ve Allahuekber dağlarında yer alan göller; Türkiye'deki başlıca volkanik göl örneklerindendir.

Göller Yöresi ve Batı Toroslar'daki polye tabanlarında oluşmuş olan Avlan (Elmalı), Kestel, Salda, Çankırı, Sivas çevrelerindeki jipsli araziler üzerinde oluşmuş olan Hafik, Demiryurt (Tödürge) gölleri Türkiye'nin başlıca karstik göllerindendir.

Görsel : Sapanca Gölü (Sakarya)

Türkiye'de buzul gölleri genellikle yüksek dağların üst kısımlarında buzul aşındırmasıyla oluşmuştur. Uludağ üzerindeki Kilimli, Aynalı, Karagöl (Bursa); Kaçkar Dağı üzerinde Deligöl (Rize) Türkiye'deki sirk göllerine örnek olarak gösterilebilir.

Görsel : Yeşilırmak (Amasya)

Türkiye'deki başlıca set göllerine Çıldır, Erçek, Nazik, Haçlı ve Balık gölleri (volkanik set); Abant, Yedigöller, Borabay, Zinav, Sera ve Tortum gölleri (heyelan set); Marmara, Bafa, Köyceğiz, Uzun Göl, Eymir, Mogan gölleri (alüvyal set); Büyük ve Küçük Çekmece gölleri, Durusu ve Akyatan gölleri (kıyı set) örnek verilebilir.

Karma oluşumlu göllerin başlıcaları; Beyşehir, Eğirdir, Yarışlı, Suğla ve Kovada (tektonik-karstik); Van Gölü'dür (tektonik–volkan seti). Türkiye'de içme suyu sağlama, tarımsal sulama, sel ve taşkınları önleme ve elektrik enerjisi üretme gibi amaçlarla çok sayıda yapay set gölleri (baraj ve gölet) inşa edilmiştir.

Türkiye'de Akarsular

•Türkiye, çevresindeki ülkelere göre akarsu ağı bakımından oldukça zengin bir ülkedir.

•Türkiye'de akarsularının boyları genellikle kısadır.

•Türkiye'nin jeomorfolojik yapısından dolayı akarsuların yatak eğimi genellikle fazladır.

•Akış hızı fazla olan akarsuların da hidroelektrik enerji potansiyelleri fazladır.

•Türkiye'de akarsular genellikle denge profiline ulaşmamıştır.

•Akarsularının rejimleri genellikle düzensizdir.

Türkiye'deki Başlıca Akarsu Havzaları: Karadeniz Havzası'ndaki başlıca akarsular; Çoruh, Harşit, Yeşilırmak, Kızılırmak, Filyos (Yenice), Bartın, Sakarya'dır. Marmara Denizi Havzası'ndaki en önemli akarsu Susurluk Nehri'dir. Ege Denizi Havzası'ndaki akarsular Meriç, Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes ve Büyük Menderes'tir. Akdeniz Havzası'ndaki akarsular Dalaman, Eşen, Aksu, Manavgat Çayları ile Göksu, Seyhan, Ceyhan ve Asi nehirleridir. Basra Havzası'ndaki başlıca akarsular, Fırat ve Dicle nehirleridir. Türkiye'nin iki önemli akarsuyu olan Aras ve Kura nehirleri Türkiye sınırları dışında Hazar Gölü'ne döküldüğü için kapalı havza özelliği gösterir.

Yer Altı Su Kaynakları

Türkiye'de tektonik çukurlukların ve karstik arazilerin yaygın olması, Türkiye'nin yer altı su kaynakları potansiyeli bakımından zengin bir ülke olmasını sağlamıştır.

Türkiye'nin dağlık ve engebeli arazilerinde yamaç (vadi) kaynakları, karstik arazilerinde ise karstik kaynaklar yaygındır. Şekerpınarı (Pozantı), Kapuzbaşı (Kayseri), Düdensuyu (Antalya) başlıca karstik kaynaklardır. Türkiye'de etrafı yüksek dağlar ile çevrilmiş çukur alanlarda artezyen kaynakları yaygındır. Bu tür kaynaklar özellikle Konya, Muş, Erzincan, Bursa ve Çukurova gibi ova alanlarında yaygındır.

Türkiye, genç oluşumlu ve kırıklı arazi yapısı nedeniyle fay kaynaklarının (sıcak su kaynakları) fazla ve yaygın olduğu bir ülkedir.

TÜRKİYE'DE SU VARLIKLARININ KULLANIMI

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili iki yarımadadan oluşan bir ülkedir. Ayrıca üzerinde barındırdığı gölleri, akarsuları ve yer altı suları ile çevre ülkelere göre daha zengin tatlı su kaynaklarına sahiptir.

Türkiye'de su ürünleri üretiminin yaklaşık %80'i denizlerden elde edilmektedir. Türkiye'de özellikle Ege ve Akdeniz kıyılarındaki geniş kumsalların varlığı ve bu kıyılardaki güneşli gün sayısının fazlalığı, Türkiye'yi deniz turizmi açısından dünya ölçeğinde önemli bir ülke hâline getirmiştir. Denizlerden tuz da üretilir.

Türkiye'de göllerden de tuz elde edilir. Van Gölü ulaşımda kullanılır. Durusu Gölü'nden içme ve kullanma suyu temin edilir. Gölcük, Beyşehir ve Sapanca gölleri tarımsal sulamada kullanılır. Kuş, Yedigöller ve Abant gölleri gibi doğal güzelliğe sahip göllerimizden turizm faaliyetlerinde yararlanılır. Yer altı suları; içme, kullanma ve tarımsal sulama suyu olarak kullanılır. Bunun yanında sıcak su kaynakları kaplıca turizmine olanak sağlar, elektrik enerjisi üretiminde kullanılır.

SORULAR

Soru 1:

Türkiye'de yapılan aşağıdaki ekonomik faaliyetlerin hangisine denizlerin etkisi daha azdır?

A) Balıkçılık
B) Tuz elde etme
C) İçme suyu temini
D) Turizm
E) Yük taşımacılığı

Cevap: C

Soru 2:

I.	Fırat	Basra Körfezi
II.	Yeşilırmak	Karadeniz
III.	Meriç	Marmara Denizi
IV.	Gediz	Ege Denizi
V.	Seyhan	Akdeniz

Aşağıdaki tabloda bazı akarsular ve bu akarsuların döküldükleri yerler verilmiştir.

Buna göre tabloda verilen eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

Cevap: C

Soru 3:

Türkiye'de bazı akarsular, denizlere ulaşamadan çeşitli coğrafi faktörlere bağlı olarak iç kesimlerde oluşan kapalı havzalardaki göllere dökülmektedir.

Buna göre ülkemizdeki kapalı havzaların oluşmasında etkili olan temel faktör aşağıdakilerden hangisidir?

A) Türkiye'nin matematik konumu
B) Üç tarafının denizlerle çevrili olması
C) Yağış biçiminin çeşitli olması
D) Yeryüzü şekillerinin uzanışı ve konumu
E) Karstik arazilerin yaygın olması

Cevap: D

Soru 4:

Aşağıdaki akarsulardan hangileri Ege Denizi havzasında yer almaz?

A) Gediz
B) Bakırçay
C) Kızılırmak
D) Ergene Çayı
E) Büyük Menderes

Cevap: C